

LEKCJA 1

MODELE RYNKOWE

Konkurencja doskonała (w całej gospodarce nie jest możliwa, lecz na wybranych rynkach):

- Typowa firma jest kierowana przez jej właściciela
- Wiele firm na rynku
- Udział w rynku pojedynczej firmy jest mały
- Brak wpływu na cenę
- Celem jest wyłącznie maksymalizacja zysku
- Największy zysk firma osiąga w punkcie, gdzie $MC=MR$
- Krzywa popytu dla pojedynczej firmy jest doskonale elastyczna
- Wraz ze wzrostem produkcji, $P=const$, $D=const$, \Rightarrow każda dodatkowa jednostka produkcji daje identyczny przyrost, czyli $AR=MR$
- Wytwarzany produkt jest homogeniczny
- Swoboda wejścia i wyjścia z rynku
- Pełna informacja na rynku
- Doskonała podzielność zasobów
- Doskonała mobilność czynników produkcji
- Brak dóbr publicznych, przedmiotem handlu mogą być tylko dobra mające wpływ na pojedyncze użyteczności
- Nie ma różnicy pomiędzy społeczną i prywatną stopą dyskontową
- Stan równowagi oznacza optymalną alokację dostępnych w gospodarce zasobów

Monopol (współcześnie może zaistnieć tylko przy małym rynku krajowym i skrajnie protekcjonistycznej polityce rządu):

- Wytwarzany produkt nie ma bliskich substytutów
- Monopolista ma wyłączność produkcji i sprzedaży
- Krzywa podaży nie wyznacza równowagę
- Pełną informację posiada wyłącznie monopolista (nie konsumenci)
- Wpływ na cenę posiada wyłącznie monopolista (nie konsumenci)
- Bariery wejścia na rynek (licencje rządowe, patenty, znaki firmowe, kapitałowy próg wejścia, kontrola nad niektórymi zasobami naturalnymi, monopol naturalny)
- Monopolista jest w stanie odstraszać potencjalnych konkurentów przez utrzymywanie względnie niskich cen (niezgodne z prawem)

Wskaźniki zmonopolizowania rynku:

- indeks Lerner ($P-MC/P$)
- stopa zysku, wyższa niż przeciętna w gospodarce i utrzymująca się przez dłuższy czas
- stopień koncentracji (rozmiar łącznej podaży, pochodzącej z danej ilości firm, na rynku)
- udział w rynku pojedynczej firmy
- indeks Herfindahla (suma kwadratów udziałów rynkowych wszystkich firm)

Konkurencja niedoskonała (konkurencja monopolistyczna i oligopol) od lat 20tych:

W praktyce przeważa ten model rynkowy, ponieważ występuje niepełna podzielność i przenośność czynników produkcji, ograniczenia instytucjonalne, niepełna informacja, konsumenci nie zawsze są racjonalni.

Ekonomiści przekonali się do tego modelu rynku po rozpowszechnieniu się korporacji, gdzie występuje oddzielenie własności od zarządzania.

Konkurencja monopolistyczna:

- Wiele firm na rynku
- Firma może w ograniczony sposób wpływać na cenę (zależy od stopnia zróżnicowania produktu)
- Krzywa popytu jest mniej elastyczna niż w konkurencji doskonałej, ale bardziej elastyczna niż w monopolu
- Ograniczona swoboda wejścia i wyjścia z rynku
- Wytwarzany produkt nie jest homogeniczny
- Przedsiębiorca nie ma pełnej informacji o kształcie krzywej popytu
- Firmy działają niezależnie od siebie i komunikują się z rynkiem tylko za pomocą produkcji i ceny

Oligopol:

- Kilka firm na rynku
- Pojedyncza firma ma wpływ na cenę (ale mniejszy niż w monopolu)
- Istnieją pewne bariery wejścia na rynek
- Brak pełnej informacji
- Decyzja pojedynczej firmy o wielkości produkcji i/lub poziomie cen wpływa na zachowanie innych konkurujących firm
- Stosunki konkurencyjne oparte są na wymuszonej koegzystencji (należy brać pod uwagę spodziewaną reakcję konkurentów na swoją decyzję)

- Występuje niepewność co do zachowania konkurentów (najprostszym sposobem jej redukcji jest kartel)

System bodźców – model pryncypał-agent

- ◆ **Jak pryncypał może doprowadzić do tego, by ktoś zrobił coś dla niego? Może zatrudnić pracownika.**
- ◆ **Jednak wysiłek włożony w pracę jest znany tylko pracownikowi (asymetryczna informacja).**
- ◆ **Włożony wysiłek pracownika ma wpływ na dochód pryncypała.**
- ◆ **Zadaniem pryncypała jest ustanowienie odpowiedniego systemu wynagrodzenia żeby zachęcić pracownika do włożenia takiego wysiłku, który pozwoli zmaksymalizować zysk pryncypała.**

Dawanie sygnałów

- ◆ **Selekcja negatywna jest wynikiem niedoboru informacji.**
- ◆ **Co by się stało gdyby informacja została uzupełniona poprzez dawanie sygnałów o swojej wiarygodności przez producentów dóbr wysokiej jakości?**
- ◆ **Np. udzielanie gwarancji, opinia poprzednich klientów, itd. W takim przypadku sygnalizowanie pomaga w działaniu rynku.**
- ◆ **Są jednak przypadki, w których dawanie sygnałów może sprawić, iż rynek zachowuje się gorzej.**

Dawanie sygnałów – model rynku edukacyjnego

- ◆ Załóżmy, że na rynku siły roboczej są tylko dwa rodzaje pracowników: zdolni i niezdolni.
- ◆ Krańcowy produkt (MP) pracowników zdolnych wynosi a_H , natomiast niezdolnych a_L .
- ◆ $a_L < a_H$.
- ◆ h udział pracowników zdolnych na rynku siły roboczej.

Model rynku edukacyjnego

- ◆ Każdy pracownik otrzymuje płacę równą swojemu (oczekiwanemu) produktowi krańcowemu.
- ◆ Jeśli jakość pracownika jest łatwo obserwowalna, to firmy będą oferowały następujące płacę:
 - $w_H = a_H$ zdolniejszym robotnikom
 - $w_L = a_L$ mniej zdolnym
- ◆ Jeśli firma nie potrafi odróżnić pracowników różnej jakości, to zaoferuje średnią płacę (równowaga łącząca), czyli oczekiwany produkt krańcowy:

$$w_p = (1 - h)a_L + ha_H$$

Model rynku edukacyjnego

- ◆ $w_P = (1 - h)a_L + ha_H < w_H$
- ◆ Zdolni pracownicy mają bodziec do zasygnalizowania firmie swoją jakość, czyli pracownicy mogą zdobyć wykształcenie.
- ◆ Koszt zdobycia wykształcenia przez zdolnego pracownika wynosi c_H za każdy poziom wykształcenia, a niezdolnego - c_L .
- ◆ $c_L > c_H$, czyli krańcowy koszt gromadzenia wiedzy jest mniejszy dla zdolnych pracowników.

Model rynku edukacyjnego

- ◆ Załóżmy, że wykształcenie w ogóle nie wpływa na wydajność pracownika, czyli koszt zdobycia wykształcenia jest bezpowrotną stratą.
- ◆ Zdolni pracownicy wybiorą poziom wykształcenia e_H jeśli
 - (i) $w_H - w_L = a_H - a_L > c_H e_H$
(czyli w interesie zdolnych robotników jest osiągnięcie poziomu wykształcenia e_H), oraz
 - (ii) $w_H - w_L = a_H - a_L < c_L e_H$.
(czyli korzyści ze zdobycia wykształcenia e_H są mniejsze od kosztów dla niezdolnych pracowników).

Model rynku edukacyjnego

$$a_H - a_L > c_H e_H \quad \text{oraz} \quad a_H - a_L < c_L e_H$$



$$\frac{a_H - a_L}{c_L} < e_H < \frac{a_H - a_L}{c_H}.$$

Wybór takiego poziomu wykształcenia stanowi wiarygodny sygnał na rynku siły roboczej, pozwalając zdolnym pracownikom odseparować się od pozostałych.

Model rynku edukacyjnego

- ◆ Wiedząc jaki poziom wykształcenia wybiorą zdolni pracownicy (e_H), jakie wykształcenie powinni wybrać niezdolni pracownicy?

- ◆ Odpowiedź: zero.

Niezdolni pracownicy będą dostawać $w_L = a_L$ dopóki nie zdobędą wykształcenie e_H . Z kolei koszty zdobycia wykształcenia e_H przewyższają korzyści dla takich pracowników.

Dawanie sygnałów

- ◆ Sygnalizowanie pozwala na pełniejszą informację na rynku.
- ◆ Jednak całkowita produkcja nie zmieni się na rynku, a dawanie sygnałów może być kosztowne (np. wykształcenie). W takim przypadku sygnalizowanie pogarsza efektywność rynkową.
- ◆ Więc pełniejsza informacja na rynku nie koniecznie przyczynia się do poprawy efektywności na rynku.